

SINT DONATUS EN ZIJN VERERING IN NEDERLAND

Er zijn veel heiligen die de naam van Donatus dragen. Het Romeins Martelarenboek telt er achttien. Baudot noemt er in zijn Dictionnaire d'Hagiographie twintig. ¹⁾ De Bollandisten geven er zelfs tachtig.

De meest bekende H. Donatus is misschien de bisschop-martelaar van Arezzo, die op 7 augustus in het Romeins missaal staat.

Wij willen het nu echter hebben over een andere H. Donatus, die niet te vinden is in het Romeins Martelarenboek, noch bij Baudot.

Het is de „donderheilige” Donatus, die op de tweede zondag van juli op zeer veel plaatsen in West-Europa vereerd wordt, met name ook in onze provincie Noord-Brabant, en vooral in het oostelijk deel hiervan.

Er zijn weinig volksdevoties, waarvan de oorsprong zo duidelijk vaststaat als die van onze heilige.

Ik kan het daarom ook niet eens zijn met wat het tijdschrift „Nehalennia” meedeelt: Donar, de Scandinavische Thor, was de god van de bliksem en de donder. Het zwaaien van zijn hamer veroorzaakte de bliksem en het werpen ervan de donder. Aangezien onweer meestal gepaard gaat met regen en deze ook wel in de vorm van de oogst vernietigende hagel neervalt, werd Donar niet alleen tegen bliksemschade aangeroepen, maar ook tegen hagelschade. Toen het christendom voor het heidendom in de plaats kwam raakte de bevolking haar beschermer tegen de bliksem kwijt, maar in de plaats van de heidense god stelde de kerk een christelijke heilige, die dezelfde macht bezat als de vroegere god. Zo zijn tal van heiligen in de plaats van de oude goden gekomen en in dit geval was het de heilige Donatus, die in het vervolg kon worden aangeroepen om de rampen van het onweer af te wenden. De zeker niet toevallige overeenkomst in naam zal er het hare toe bijgedragen hebben, dat de heilige gaarne aanvaard werd. Wat meer zegt is, dat hij zich tot heden in belangrijke mate heeft weten te handhaven. ²⁾

Men krijgt hier de indruk dat de verering van onze H. Donatus in onze streken al dateert uit de tijd dat het christendom hier kwam. Niets is echter minder waar!

De geschiedenis van het begin van de verering van St. Donatus kan men vinden bij de Bollandisten, ³⁾. Een samenvatting schreef L. van Miert S. J. in „Studiën”. ⁴⁾ Een uitgebreide studie publiceerde M. English in de „Biekorf”. ⁵⁾ Deze hebben wij hier vooral benut.

Wij moeten eerst proberen vast te stellen wie onze heilige is.

¹⁾ J. Baudot, Dictionnaire d'Hagiographie, Paris, 1925.

²⁾ Nehalennia, 4 (1959), blz. 119.

³⁾ AA.SS. tome VII, juni, blz. 527 e.v.

⁴⁾ L. van Miert S. J. in Studiën, 41 (1909), blz. 482 e.v.

⁵⁾ M. English in Biekorf, 60 (1959), blz. 65 e.v.

St. Donatus is een katakombe-heilige, van wie niets bekend is. Zelfs zijn naam is fantasie. Dit klinkt nogal boud, maar het is de historische waarheid. 6). Toch zijn er in de loop der jaren ontelbare devotieboekjes verschenen met uitvoerige levensbeschrijvingen. Men staat verbaasd wat sommige auteurs weten te vertellen. Soms krijgt men zelfs de indruk dat een tijdgenoot aan het woord is.

De enige échte geschiedenis van St. Donatus is de geschiedenis van zijn verering. Deze is hier bestudeerd.

Zoals gezegd, is St. Donatus een heilige uit de katakomben, die wij de grote leveranciers van relikwieën kunnen noemen. De katakomen waren in de loop der eeuwen totaal vergeten. Heel toevallig werd er de aandacht weer op gevestigd, toen in 1578 arbeiders bij het graven van een put aan de Via Salaria in een onderaardse kapel terecht kwamen. 7). Een zekere Antonio Bosio deed veel voor het verzamelen van oud-christelijk materiaal uit de katakomben. Maar nadat deze in 1629 overleden was, werden de onderzoekingen eerder plunderingen. Het werd een rage om relikwieën uit de vernielde graven te halen, die over heel de wereld verspreid raakten. Enkele Jezuïeten werkten hier ijverig aan mee. Zo kreeg pater Balthazar Ballorus van kardinaal Martius Ginetti, vicaris-generaal van Rome, in 1649 de relieken van een mannelijke heilige, die men de gefantaseerde naam van Donatus had toebedacht. Op de cederhouten kist waarin de relieken waren gesloten, stond het opschrift „Sancti Donati Martyris”. Het kistje bevatte: het hoofd met vijf hele tanden en een halve, zes of zeven grote en veel kleinere beenderen en wat as; verder een graflampje, een gebroken flesje met bloedsporen, drie grote ijzeren ringen en een voorwerp waarvan de bedoeling niet duidelijk was; verder ook de dokumenten waarin de echtheid werd bevestigd. Sommige geschiedschrijvers plaatsen deze tekst op zijn graf! Maar het is toch wel erg onwaarschijnlijk dat die daarop gestaan heeft. In die jaren waren de Jezuïeten bezig met de bouw van een nieuw college in Munstereifel bij Bonn. Hiervoor werden de relieken van St. Donatus bestemd. Een zekere broeder Jacobus Hannot werd belast met de overbrenging naar Duitsland. Op 30 juni 1652 kwam hij in Munstereifel aan. De relieken werden in de parochiekerk van Wintgarten, anderhalf uur van Munstereifel, neergelegd voor de plechtige overbrenging. Toen de tocht begon, regende en stormde het, maar bij aankomst in Munstereifel was het mooi zomerweer. Acht dagen lang werd er feest gevierd en kwamen er pelgrims uit de omliggende plaatsen. Telkens was het afwisselend storm- en zomerweer. De laatste dag zou de processie van Euskirchen naar Munstereifel trekken.

6) J. Braun, Tracht und Attribute der Heiligen in der Deutschen Kunst, Stuttgart, 1943, kolom 193 e.v.

7) J. O. Smit e.a., Naar Rome, Utrecht/Antwerpen, 1955, blz. 189.

Daarom was pater Heerde gekomen om de processie te begeleiden. In alle vroegte celebreerde hij de H. Mis. Ondertussen brak er een verschrikkelijk onweer los. Toen hij op het einde van de Mis de zegen gaf „wierd hy afgeslaegen, de heilige gewaden verbrand en veele wierden achterwaerts omgesmeten.” Hij presteerde het desondanks de weg naar Munstereifel af te leggen. Na acht dagen was hij weer beter, „hetgene hy is quit beworden met het dagelyckx nemen van melk en corael, aengeraekt aen de reliquien van den H. Donatus.”

Het is duidelijk, waarom de H. Donatus de beschermer werd tegen onweer. Ook dat zijn reputatie tot ver buiten Duitsland bekend werd, tot in onze streken toe. Bij ons zijn het vooral de paters Kapucijnen die de devotie verspreid hebben. Een geschiedenis apart ⁸⁾

In Aarlen (Arlon) hadden deze paters hun klooster op het puin van de hoog gelegen oude citadel gebouwd. In het begin van de 18e eeuw sloeg er herhaaldelijk de bliksem in, zodat zelfs een keer een pater dodelijk werd getroffen. Daarom voerden de paters er de devotie tot St. Donatus in. Omdat zij ook graag een relikwie van de heilige hadden, gingen zij er in Munstereifel een vragen. Maar zonder succes. Uiteindelijk lukte het toch via de Generaal van de Jezuïeten te Rome. Maar de Kapucijnen moesten beloven dat zij de relik niet verder zouden verdelen. Of dit was om de bedevaarten te Munstereifel te beschermen, vertelt de geschiedenis niet! Zo werd Aarlen het centrum van de verering van St. Donatus in Vlaanderen. Van hieruit ging naam en roep van onze heilige door onze gewesten. Op ontelbaar veel plaatsen werden beelden geplaatst en broederschappen opgericht; devotieboekjes en prentjes met tienduizenden verspreid. Maar de grootste moeilijkheid bleef een relikwie te bemachtigen. Munstereifel en Aarlen stonden er geen af. In Rome had men niets meer. Toch is men erin geslaagd om er te krijgen. English zegt dat er van een onbekende heilige een tweede H. Donatus werd gemaakt! En van hem afkomstig zijn de vele grote en kleine relieken in de Vlaamse bisdommen. „Gelukkig maar dat de relikwieverering slechts een cultus relativus blijft. En we mogen vast denken dat de twee Donatussen nog plezier beleefd hebben aan de verwarring.”!!! ⁹⁾. In een dit tweede gedeelte van onze bijdrage willen wij de verering nagaan in Nederland. Bij ons was *Reek* bij Grave de oudste plaats, waar St. Donatus vereerd werd en een zekere vermaardheid kreeg. Algemeen wordt aangenomen dat de Kapucijnen (van het nabijgelegen klooster in Velp?) in 1779 voor een relikwie zorgden. Pastoor Dr. C. F. X. Smits publiceerde in 1929 een bericht, dat hij in zijn kerkarchief een bewijs had gevonden dat er in januari 1764, al leden van de broederschap van St. Donatus te Reek waren

⁸⁾ Hildebrand O.F.M.Cap., De Kapucijnen in de Nederlanden, IX, blz. 740 e.v.

⁹⁾ M. English, o.c. blz. 73.

ingeschreven, en een bevestiging dat er relieken „in de parochiale kerk op den Reek in den Landen van Ravenstein rusten”.¹⁰⁾ Toch lezen wij op de gedrukte formulieren, die tegenwoordig nog beschikbaar zijn, als oprichtingsdatum van de broederschap 23 november 1779. Het houten beeld van de heilige in de kerk wordt door deskundigen gedateerd rond 1760.¹¹⁾ Reek was vroeger een zeer druk bezochte bedevaartplaats. Nog in de jaren, rond 1950 toen ik er bij de feestelijkheden assistentie verleende, was er zeer veel belangstelling. Tegenwoordig is de verering er erg teruggelopen. Er bestaat een jeugdvereniging St. Donatus.

Zoals reeds vermeld hebben vooral de paters Kapucijnen veel gedaan voor de verbreiding van de verering. De Nederlandse leden van deze orde zijn in het begin van de vorige eeuw vooral in België opgeleid, en hebben de verering wel vanuit Brugge meegebracht. Vandaar dat zij b.v. in de kerktoren van het klooster te *Sluiskil* een relikwie van St. Donatus plaatsten. Het klooster van *Handel* werd in 1848 gesticht en hier is nog altijd een centrum van verering. Er werd een broederschap opgericht 16 augustus 1861. Men heeft er een eigen lied, prentje en medaille. In 1930 verscheen een Handboekje voor de vereerders van St. Donatus. Ook het klooster te *Langeweg*, vroeger *Slikgat* geheten en gesticht in 1874, kent een broederschap vanaf 19 april 1887. De verering is er nu vrijwel verdwenen.

Er is nog een tweede groep van bedevaartplaatsen, ontstaan naar het voorbeeld van Reek. Dit blijkt b.v. uit het feit dat men voor de broederschapsformulieren dikwijls letterlijk de tekst van Reek heeft overgenomen en ook de daar bekende litanie. Het „imprimatur” uit de 18e eeuw is dikwijls zelfs gewoon nagedrukt. Bovendien blijkt het uit de aanvragen, die nog in het bisschoppelijk archief van 's-Hertogenbosch berusten, dat de pastoors verwezen naar de broederschap van Reek. Uit enkele brieven blijkt ook dat men hoopt op extra inkomsten voor de eigen kerk. Zo b.v. de pastoor van *Hapert* in een brief van 21 juli 1898, nadat er pas twee mensen door de bliksem waren getroffen. „Aangezien de Broederschap ter eere van den H. Donatus, Martelaar, in het Dekanaat van Bladel en deszelfs omstreken niet bestaat en ten gevolge van de vele ongelukken, die door het onweder veroorzaakt worden, ben ik door de Eerw. Heeren Pastoors uit het Dekanaat aangezocht om die broederschap in mijne Parochiekerk te laten oprichten en wel met het hoofdoel om door de voorspraak van den H. Donatus van alle schadelijk onweder bevrijd te blijven, doch tevens met de bijbedoeling om door eene geldelijke bijdrage der leden den financielen toestand mijner Kerk te verbeteren.” De broederschap werd er opgericht 28 juli 1898, maar leidt thans een kwijnend bestaan.

¹⁰⁾ Het Huisgezin, 's-Hertogenbosch, 21 augustus 1929.

¹¹⁾ Voorloopige lijst der Nederlandsche Monumenten van geschiedenis en kunst, deel X, 's-Gravenhage, 1931, blz. 305.

De eerste bedevaartplaats die Reek als voorbeeld nam is *Altforst*. Men kreeg hier al relieken in 1801 en de broederschap werd er opgericht 14 januari 1862. De tegenwoordige kerk is gebouwd in 1833 een van de twee kerken in ons land die St. Donatus als titelheilige heeft.

De verering in de voormalige St. Josephkerk van de paters Franciskanen op de Doddendaal te *Nijmegen* dateerde ook al van 1789. Er werd een broederschap opgericht 14 januari 1862. Of er enig verband bestaat met Reek heb ik niet kunnen achterhalen. De kerk met inventaris en ook alle archieven zijn in 1944 met het bombardement van de stad verloren gegaan. De verering is naderhand niet hersteld.

Ongeveer met het begin der parochie in 1876 begon de verering in *Vragender*. Reeds 29 januari 1878 verleende paus Pius IX een volle aflaat op bepaalde dagen. Men had er een eigen devotieboekje, dat in oorsprong ook teruggaat op Reek, waar het „imprimatur” werd gegeven. Bij veel parochianen vindt men nog steeds een beeldje van de heilige in huis.

Aan de leden van de broederschap te *Oeffelt* verleende paus Pius IX op 3 augustus 1862 ook een volle aflaat. Wanneer deze broederschap werd opgericht, heb ik niet kunnen achterhalen. De verering is sinds twintig jaren bijna totaal verdwenen. In de kerk staat een houten beeld van de heilige. Vanaf 1861 kent ook *Ledeacker* een bijzondere verering van St. Donatus. Al in 1854 kreeg men er een relikwie via de Kruisheren van St. Agatha. Een broederschap werd pas opgericht 2 juli 1891. Men heeft er een oud beeld. In de tachtiger en negentiger jaren heeft de devotie tot onze heilige wel een opvallende bloei gekend.

Al voordat de parochiekerk gebouwd werd, bestond de verering in *Helena-veen*. Het is onbekend hoe de devotie hier kwam. Ik veronderstel dat juist in de Peel, dat dikwijls zwaar weer kende, deze heilige veel werk had! De verering strekt zich uit tot ver buiten de streek en op de tweede en derde zondag van juli is het er nog altijd opvallend druk. Er zijn medailles, beeldjes en gebedjes verkrijgbaar. Er is een eigen lied en een aparte kapel in de kerk met een vrij goed beeld van de heilige. De broederschap werd opgericht op 28 mei 1884. De statuten werden herzien en opnieuw goedgekeurd 21 juni 1931.

Op 7 januari 1885 volgde de oprichting van een broederschap in de kerk van *Overloon*. Het was een echte streekdevotie. In de kerk bevindt zich een nieuw houten beeld van Piet van Dongen. Vlak na de oorlog tekende Han Holthaus een nieuw prentje, waarop men de noodwoningen van die tijd ziet staan. Hetzelfde jaar werd op 5 juni de broederschap opgericht te *Hernen*, waarvan bijna alle parochianen lid waren. De pastoor schreef mij: „Het is voorgekomen ongeveer 35 jaar geleden dat de enigste niet bij St. Donatus „verzekerde” zijn boerderij in vlammen zag opgaan. De toenmalige pastoor

wees de zondag daarop direkt op het roekeloze van het niet-lidmaatschap! De verering is nu echter helemaal uitgestorven.

Ook in *Tilburg* werd in 1885 op 25 juni de broederschap opgericht, en wel in de kerk van St. Joseph onder het pastoraat van mgr. Antonius Donatus Smits. Misschien dat zijn tweede voornaam daartoe een aansporing was. Al sinds jaren is de verering verdwenen. Ook het beeld is met de laatste „grote schoonmaak” verwijderd.

Als laatste in dat jaar vonden wij de oprichting van een broederschap te *Haarsteeg* op 19 september. Een jaar later kreeg men er een relikwie van de Achelse Kluis. Al sinds 25 jaar lang is er niemand meer als lid van de broederschap ingeschreven.

Ook in *Vlijmen* is een broederschap opgericht: wanneer heb ik niet kunnen achterhalen: misschien in 1886. In elk geval bestond ze in 1895.

In *Beers* kennen wij een broederschap vanaf 8 maart 1888. De laatste inschrijvingen dateren van 1960. De pastoor schrijft: „Praktisch is de devotie uitgestorven. Het ligt niet aan ons: elk jaar wordt de heilige in de bloemen gezet, gelegenheid gegeven om medailles en kaarsen te kopen.”

De oprichting van een broederschap te *Wychen* op 21 juni 1896 onder het pastoraat van C. J. van Zuylen had een bijzondere reden, namelijk uit dankbaarheid na een bliksemingslag op pastorie en kerktoren, die bijzonder goed afliep. In de loop der jaren is elke vorm van verering verdwenen. Een plaats waar de verering nog altijd zeer levend is gebleven is *Loosbroek*. In het archief van het bisdom 's-Hertogenbosch bevindt zich de aanvraag van pastoor P. J. de Groot om de broederschap te mogen oprichten. Wij citeren hieruit: „Daar in Loosbroek en omstreken de godsvrucht tot den H. Donatus, patroon tegen bliksem en onweder zeer groot is, zoude ik hier zeer gaarne een broederschap van den H. Domatus oprichten dewijl ik zeker weet, dat ik door de naburige Pastoors gesteund zal worden. „De bisschoppelijke goedkeuring volgde op 6 mei 1899. Elk jaar wordt er nog de St. Donatus-feestweek gehouden onder grote toeloop. Er is geen huis waar men geen beeldje van de heilige heeft. Zelfs alle jonge paartjes nemen er na hun huwelijk een mee. In de kerk is een aparte kapel van de heilige. Op het H. Hart-monument buiten vóór de kerk staat St. Donatus ook afgebeeld. De pastoor schreef mij: „Een van mijn voorgangers zei altijd bij onweer: In Loosbroek slaat geen bliksem in! Toen er eens brand was bij onweer was zijn typisch antwoord: Niet in mijn parochie! Laat het nu ook juist het huis zijn, het eerste over de grens van zijn parochie. Voor zover ik heb kunnen nagaan, is hier sinds de Donatus-verering éénmaal een huis door bliksem in de as gelegd. Het kan er bij onweer hier danig spannen.” Als laatste plaats in Oost-Brabant kan ik *Berkel* noemen. Op 14 juni 1932 werden de statuten van de broederschap goedgekeurd. Verdere gevens zijn mij onbekend.

Er is verder een derde groep plaatsen met St. Donatus-verering, waar ik geen enkel verband met Reek kan zien.

In West-Brabant heb ik buiten Langeweg alleen *Nispen* gevonden waar men de verering van St. Donatus kent. Nadere gegevens ontbreken. Er zijn litanieën en medaljes verkrijgbaar. Het „imprimatur” van de litanie dateert van 19 januari 1899, en men leest o.a. op het blaadje: In de parochiekerk van Nispen bij Roosendaal wordt sinds onheugelijke tijd de feestdag en het octaaf van de H. Donatus, patroon tegen het onweer, gevierd van 6 tot 14 juli. - Het begrip „onheugelijke tijd” is natuurlijk zeer relatief! Ik heb niets kunnen achterhalen over het ontstaan van de verering, die er ook in de streek is. Er is een St. Donatus-jongensschool.

Pater van Miert noemt ook *Ulicoten*, waar jaarlijks vier (en meer) processies ter ere van St. Donatus zouden komen. Maar ik vermoed dat dit ook processies zijn ter ere van St. Bernardus, die hier al enkele eeuwen zeer hoog wordt vereerd. Wel wordt er een zeer druk gebruik gemaakt van de relikwieverering op 't feest van St. Donatus. Meer heb ik niet kunnen ontdekken.¹²⁾

Ook in Limburg is onze heilige geen onbekende.

Op 20 juli 1832 werd een broederschap opgericht in de parochiekerk van St. Matthijs te *Maastricht*. Aan het lidmaatschap waren opvallend veel aflaten verbonden. Typisch is hier wel de verwarring van onze donderheilige met de heilige bisschop van Arezzo, die ook op een oud prentje duidelijk als de heilige van 7 augustus staat afgebeeld. Het is mij niet bekend langs welke weg de verering hier is gekomen. Al sinds jaren schijnt er geen sprake meer te zijn van enige vorm van verering.

In de kerk van *Roggel* werd een broederschap opgericht op 18 mei 1900. De verering hier was slechts plaatselijk en er is weinig of niets meer van over. Op het gehucht *Hushoven* onder Weert staat een grote St. Donatuskapel, de enige mij bekend in ons land, die gebouwd is in de jaren 1868-1872 en in 1957-1958 door de buurtbewoners in bewonderenswaardige samenwerking gerestaureerd. Er zijn geen historische gegevens over bekend, alleen dat er al rond 1800 een kapel van deze heilige stond.

De enige plaats boven de grote rivieren waar St. Donatus bekend is, is *Bemmel*. De oudste kerk werd er waarschijnlijk gebouwd in de 12e eeuw en was misschien toegewijd aan de H. Benignus; en wel niet aan een of andere H. Donatus, zoals van der Aa ons wil doen geloven.¹³⁾ In 1795 kregen de katholieken er weer een eigen (nood)kerk. Toen in 1803 de nieuwe kerk klaar kwam, werd St. Donatus de patroon. Wellicht was dit de reden. In de Betuwe bestond in die tijd de tabakscultuur die zeer kwetsbaar is.

¹²⁾ L. van Miert, o.c., blz. 487.

¹³⁾ A. J. van der Aa, Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden, 2e deel, Gorinchem, 1840, blz. 265.

Men had wel een geschikte heilige nodig om deze te beschermen en koos hiervoor de H. Donatus. Elk jaar prijkte er dan ook een bloeiende tabaksplant vóór zijn beeld in de kerk op zijn feestdag. In ieder huis hing een plaat van de heilige. En tijdens de laatste wereldoorlog bad men tot St. Donatus om de parochie te vrijwaren voor inslag van bommen en granaten. Na de oorlog werd er een zandstenen beeld van de beeldhouwer Meertens uit Nijmegen aan de buitenkant van de kerk aangebracht. Ook bestaat er een St. Donatus-school. De verering was er alleen plaatselijk.

Zoals dat met bijna alle volksdevoties het geval is, lijkt ook de verering van St. Donatus langzaam maar zeker voor goed te gaan behoren tot het voorbijge domein van het Rijke Roomse Leven. Wij kunnen ons niet meer voorstellen wat er b.v. in 1902 in Waalre gebeurde. ¹⁴⁾ Tijdens het St. Jozef-lof op 19 maart van dat jaar sloeg daar de bliksem in de oude kerktoren. Dank zij de hulp van velen kon een ramp voorkomen worden. Naar aanleiding van een bericht hierover in de kranten kreeg de kunsthandel Jan Bijnen van een fabriek in kerkelijke kunst een kist toegestuurd met dit schrijven: „Geachte heer, Hierbij zenden we U in consignatie een kist met een 50-tal prachtige schilderijen van den H. Donatus, de Romeinsche officier, die bij uitstek vereerd wordt als patroon tegen het onweder. Het zal U ongetwijfeld niet moeilijk vallen na het voorgevallene, deze te verkopen, aangezien weer eens bewezen is dat deze beminde heilige in geen enkele boerenhoeve en burgergezin mag ontbreken. Model A, groot 74, 73 bij 53 zwarte lijst met afschrikwekkende bliksemflits f 1.60. Model B, een groot doek met glas en vergulde lijst als goud, iets aparts f 3.60” - Het resultaat was dat er nog een tweede bestelling van deze platen moest volgen.

Het is overigens begrijpelijk dat de „Onderlinge Kerkelijke Brandwaarborgmaatschappij”, opgericht in 1852, St. Donatus als patroon koos. De tegenwoordige naam is: „Onderlinge Verzekering Maatschappij Donatus”. Ook hier heerst verwarring rond de persoon van de eigenlijke patroon, getuige het herdenkingsboek „Sint Donatus 100 jaar”, dat in 1952 werd uitgegeven. Men heeft Donatus van Arezzo en onze soldaat Donatus danig met elkaar verweven! Op de bekende Huiszeggen van Scherpenheuvel verwacht men St. Donatus zelfs met St. Donatianus, bisschop van Reims! Wij hebben geprobeerd om een kort overzicht te geven van de verering van St. Donatus in ons land. Het is een volksdevotie die weelderig heeft gebloeid. Er zou nog veel meer over te schrijven zijn, maar de beschikbare ruimte laat dit niet toe. Het leek ons echter hoog tijd om een en ander vast te leggen, voordat het voor goed te laat is. Velen hebben ons geholpen door inlichtingen te verschaffen, niet in het minst de Zeereerw. Heer H. A. G. Hens, thans oud-archivaris van het bisdom 's-Hertogenbosch. Zonder deze wel-

¹⁴⁾ Eindhovens Dagblad, 21 februari 1967.

willende hulp zou het onmogelijk geweest zijn een zo volledig mogelijk overzicht samen te stellen.

Overigens houden wij ons aanbevolen voor verdere gegevens.

Damiaancollege

SINT-OEDENRODE

P. Dag. GOOREN ss.cc.